

R. Novgorodskiy, канд. пед. наук, доц.
Нежинский государственный университет им. Н. Гоголя, Нежин

CORRECTIONAL AND EDUCATIONAL WORK IN THE PENITENTIARY FACILITY FOR JUVENILE (BY EXPERIENCE OF PRYLUKY'S EDUCATIONAL COLONY)

In the article an author analyses the features of correction and educator work in penitentiaries establishments for minor. Experience of the Pryluky educator colony is exposed. A role, directions and functions of social worker, is analysed in the penitentiaries system.

Key words: correctional and educational work, minors, penal institution.

УДК 159.923.33

О. Тюття, канд. психол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МАТЕРИНСТВО-БАТЬКІВСТВО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФЕНОМЕНИ

У статті робиться спроба співставити поняття "материнство" та "батьківство". Проаналізовано загальну структуру мотиваційно-потребнісної сфери особистості матері та батька. Загалом розходження в реалізації чоловіками й жінками своєї батьківської ролі залежать від конкретних історичних, культурних, соціальних умов і біологічних передумов. Розглянуто культурні і автономні фактори детермінації батьківського впливу.

Ключові слова: батьківство, культурна детермінація, материнство.

Вживання інтегрального поняття "батьківства" виникає з прагнення підкреслити рівноправність батьківських позицій у сучасній родині. Однак, незважаючи на визнання важливості участі обох батьків у процесі виховання, не можна не враховувати й, отже, не вивчати розходження в у взаємодії "мати-дитина" й "батько-дитина" [6].

Наявні в психології й суміжних науках (психотерапії, соціології, етнології, педагогії, антропології) дані про дослідження батьківства при всьому різноманітті у своїй сукупності дозволяють зробити один істотний висновок: материнство досліджене в більшій мірі, ніж батьківство. Ймовірно, така перевага в даній галузі досліджень має під собою істотні підстави, однією з яких є віра дослідників в "інстинкт материнства" [15].

Як відзначає І.С. Кон, при всіх крос-культурних розходженнях, первинний догляд за маленькими дітьми, особливо немовлям, усюди здійснює мати або яка-небудь інша жінка (тітка, старша сестра тощо). Фізичний контакт батька з маленькими дітьми в більшості традиційних суспільств незначний, хоча в моногамних родинах з віком дитини він збільшується. У багатьох народів існують суворі правила уникання, що обмежують контакти між батьком і дітьми, що робить взаємини надзвичайно стриманими, суворими, що виключає прояв ніжності [9].

Якщо знехтувати окремими міжкультурними розходженнями, у традиційній патріархальній родині батько виступає як а) годувальник; б) персоніфікація влади й вищий дисциплінактор; в) приклад для наслідування, а нерідко й безпосередній наставник у позасімейній, суспільно-трудова діяльності. У сучасній міській родині ці традиційні цінності батьківства (отцовства) помітно слабшають під тиском таких факторів, як жіноча рівноправність, залучення жінок до професійної роботи, тісний сімейний побут, де для батька не передбачено п'єдесталу, і просторова роз'єднаність праці й побуту. Сила батьківського (отцовського) впливу в минулому корінилася насамперед у тому, що він був втіленням влади й інструментальної ефективності. У патріархальній селянській родині батько не доглядав за дітьми, але вони, особливо хлопчики, проводили багато часу, працюючи разом з батьком і під його керівництвом. У місті положення змінилось. Як працює батько, діти не бачать, а кількість і значимість його внутрішньосімейних обов'язків значно менше, ніж у матері [4, 21].

У своїй доповіді "Типові заботони російських психотерапевтів" відомий психотерапевт Г. Варга одним з таких заботонів називає сексизм – тверде переконання в тому, що чоловіки й жінки відрізняються один від одного не тільки анатомо-фізіологічними особливостями,

але й просто душею, психікою. І тому в культурі поширені такі дискурси, як "жіночий розум", "чоловічі справи", "жіночі-чоловічі обов'язки" та ін. Для системного підходу (мова йде про системну сімейну психотерапію), на думку автора, це є істотним обмеженням, тому що на таких уявленнях дуже складно побудувати функціональну систему із гнучкими й взаємозамінними функціями. Напевне, можна сказати, що в якійсь мірі схожий забобон розповсюджений не тільки в психотерапевтичному середовищі, але й серед психологів-дослідників і тих теоретиків, які споконвічно розглядають уроджені розходження в змісті чоловічих і жіночих батьківських ролей, що обумовлені статтю [13].

І. С. Кон вказує, що визначення й фактичний зміст батьківських і материнських ролей тісно зв'язаний як із загальним статевим символізмом, так і з статевою стратифікацією, включаючи диференціацію подружніх ролей – статуси матері й батька неможливо зрозуміти окремо від статусів дружини й чоловіка.

Однак для розуміння й осмислення батьківства в цілому, як власне батьківства, так і материнства, по слуху зауваженню І. С. Кона, куди важливіше враховувати міжіндивідуальні розходження, ніж міжгрупові. Всередині групи чоловіків батьки і матері можуть істотно розрізнятися за своїми батьківськими і материнськими якостями. Тому розумніше говорити про стиль батьківства конкретного батька, а не про стилі батьківства й материнства взагалі [17].

Загалом же можна відмітити, що існують певні перешкоди, які утруднюють дослідження феноменологічного простору материнства-батьківства. Перша пов'язана з тим, що картина материнства-батьківства для кожного батька індивідуальна, оскільки зв'язана з аспектами взаємин із власними батьками, батьківськими взаєминами, як трансляції моделі власної поведінки. Друга – на формування образу майбутнього батька у свідомості впливають стереотипи, що існують у даному соціумі. Третя – взаємини із власними матір'ю-батьком актуалізують минулий досвід, що не завжди може оцінюватися позитивно [11].

Ряд дослідників вважають, що принципових розходжень у батьківському догляді за дитиною між чоловіком і жінкою може й не бути, особливо в тому, що стосується операційно-технічного боку батьківського ставлення (турбота й піклування – годування дитини, перевдягання, заколисування, навчання навичкам і т. і.). Багато чоловіків здатні забезпечити повноцінне піклування і турботу про дитину самостійно. При чому зробити це може не обов'язково кровний батько дитини,

а названий батько або інший близький й значимий для дитини чоловік – дідусь, старший брат. Також це стосується і відсутності батька у дитини. І якщо це так, то чим тоді якісно відрізняються такі відносини від дитячо-батьківських і чи існують якісь специфічні функції батька, які не піддаються компенсації? [2, 3, 9].

Цікаві дані в цій галузі можуть надати дослідження розвитку дітей в одностатевих родин [10]. Також приклад батьківського впливу на дитину – це вивчення неповних родин, тобто особливостей розвитку дітей, що виховуються без батька. У цьому зв'язку маса досліджень була присвячена вивченню феномена "безбатьківщина" й особистості дітей, що не мають досвіду взаємин із власним батьком. Дослідники вважають, що діти, що ростуть без батька, в умовах патернальної депривації можуть благополучно розвиватися, ні в чому не поступаючи в розвитку своїм одноліткам з повних родин [8, 16]. З іншого боку, і в повних родин зустрічаються діти, що мають симптоми "безбатьківщини" – ті проблеми, які звичайно приписуються дітям, що ростуть без батька [9].

Питань з приводу впливу батько-мати на розвиток дитини й становлення сфери її взаємин з навколишнім світом на сьогоднішній день виникає досить багато. Не раціональніше було б ставити питання не про "ступінь впливу" на дитину батьком або матір'ю, а про "розуміння себе в дитині" кожним батьком? Про виведення власного поняття "материнства" або "батьківства" і структури цього поняття, тобто окресленні меж феноменологічного простору інтегрального поняття "батьківства" (родина як єдине ціле) і підфеноменів "материнства", "батьківства". Інакше кажучи, стаючи матір'ю або батьком, будь-який індивід конструює простір батьківської сфери, вибираючи місце для вбудовування власних змістів розуміння "мати-батько" у структуру взаємин між собою і дитиною і собою і світом.

Теоретичний аналіз наукових робіт зарубіжних дослідників дозволив виділити два основних терміни у вивченні даних феноменів. Стосовно батьківства в цілому, цьому відповідають терміни *parenthood* й *parenting*. Терміни *fatherhood* й *fathering* стосуються батьківства (отцовства), а *motherhood* й *mothering* – материнства. Перше слово позначає материнство-батьківство як соціальний інститут, те, як його уявляє собі суспільство, а друге – материнство-батьківство як діяльність, практики й стилі поведінки. Для дослідження цих явищ потрібні різні джерела й методи. У першому випадку здійснюється реконструкція й аналіз соціокультурних норм, чого суспільство очікує від матері-батька "взагалі". У другому випадку відбувається опис й аналіз того, що фактично роблять і відчувають конкретні батьки, яка психологія батьківства. Те й інше може розглядатися на різних рівнях й у різному контексті.

На історико-антропологічному, макросоціальному (соціетальному) рівні інститут батьківства розглядається в системі інших соціальних інститутів і засобів міжпоколінної трансмісії культури. На мікросоціальному рівні на перший план виходить вивчення батьківської діяльності в контексті конкретної родини (батько як вихователь і вихованець). Психологічні, філософські, культурологічні дослідження доводять той факт, що інститут батьківства – це продукт соціального конструювання, що відбиває специфіку нормативних уявлень про рольові моделі поведінки й функції чоловіків і жінок [9, 12].

Смислове конструювання концептів материнства й батьківства закладене в структурі мотиваційно-потребнісної сфери особистості. У змісті материнсько-батьківської сфери можна виділити чотири блоки:

Потребнісно-емоційний блок – розвиток блоку відбувається поетапно й включає утворення емоційної

реакції на появу дитини, утворення об'єкта діяльності – дитини, динаміку відносин з дитиною, виникнення й розвиток потреби в охороні й турботі, а також виникнення потреби в материнстві-батьківстві на основі рефлексії своїх переживань. Цей блок показує зацікавленість матері-батька в появі потомства (потреба в появі потомства й реакція на ситуацію народження дитини, психологічна й соціальна готовність до материнства-батьківства, почуття із приводу нової ролі, прийняття відповідальності).

Зокрема, у дослідженні мотивації батьківства (отцовства) було виявлено три типи його мотивації. Кожна з мотивацій містить у собі ряд мотивів, що корелюють між собою. Перший тип мотивації характеризується ставленням до батьківства (отцовства) як до способу вирішення особистісних і сімейних проблем (палке бажання мати дитину, певний вік, сприятливе матеріальне становище, бажання збільшити родину, розуміння того, що діти зміцнюють родину). Другий тип мотивації характеризується "вимушеною" необхідністю. По суті, тут відсутня взагалі яка-небудь мотивація до батьківства (отцовства), тому що дитина з'являється "випадково", не заплановано. Чоловік при цьому ставиться до свого батьківства як до вимушеної обставини. Третій тип мотивації пов'язаний із ціннісним ставленням батька-матері до дитини (любов до дітей, бажання мати дитину від коханої людини, розуміння того, що дитина є продовжувачем роду). Подібний тип мотивації означає свідоме відношення матері-батька до свого батьківства, що є не засобом задоволення якихось додаткових потреб, а самостійною метою. Автори називають це "мотивація цінністю дитини" [1].

Операційний блок складається з двох частин: операції по догляду й охороні дитини й власне навички спілкування з дитиною. Особливість операцій по догляду за дитиною – надання операціям специфічних стильових характеристик, що відповідають властивостям дитини як об'єкта діяльності: обережність, м'якість, дбайливість і т. п., специфіка вокалізації й міміки. Батьки й матері по-різному сприймають свій внесок у виховання: на питання про поділ обов'язків по догляду за дитиною батько частіше відповідає "ми обое", в той час як мати відповідає "я". Оцінка дружиною батьківського потенціалу чоловіка, відношення до нього як до гарного вихователя впливає на цінність батьківської ролі для чоловіка. Менш "традиційні" гендерні стереотипи, орієнтовані на рівний внесок матері й батька у виховання дитини, пов'язані з більше високим рівнем залученості чоловіка в процес виховання. Залученість батька й кількість часу, проведеного ним з дитиною, значимо корелюють із задоволеністю їх дружин своїм шлюбом.

При цьому, материнська позиція стосовно дитини визначається у зв'язку з функціями, соціально закріпленими за матір'ю. Першою функцією є догляд за дитиною. Обов'язковою умовою материнської позиції є турбота, рівень якої визначається кількістю сил, часу й уваги, який мати приділяє дитині. Крім того, здійснюючи догляд за дитиною, доросла людина змушена зважати на ритм її життя, що часто вступає в протиріччя з можливістю задоволення власних потреб. Таким чином, мати здобуває залежність від дитини.

У той же час виділяють три параметри батьківської (отцовського) взаємодії з дитиною: 1). залученість в безпосередній догляд за дитиною, спілкування або гра з дитиною; 2). доступність для дитини; 3). відповідальність за виховання й прийняття відповідних рішень [9].

Ціннісно-смисловий блок. Включає відношення до дитини як до самостійної цінності, що пов'язано з моделлю материнсько-батьківсько-дитячих відносин у

суспільстві і їх конкретно-культурному варіанті, а також цінність материнства-батьківства як спроможності "бути матір'ю-батьком". Цінність материнства-батьківства, у свою чергу, пов'язана з рефлексією своїх переживань при виконанні батьківських функцій і сприяє формуванню потреби в материнстві-батьківстві [14].

Дослідження німецьких учених показали, що батьківство (отцовство), коли воно інтерналізовано, впливає на власну статево-рольову ідентифікацію чоловіка, його задоволеність життям, а також на світогляд чоловіка. Крім того, було виявлено, що чоловіки, що приймають значну участь у вихованні своїх дітей, виявляли більшу задоволеність життям і самим собою в порівнянні з контрольною групою. Вони мали більш високу самооцінку й були більше впевнені в собі. Був виявлений взаємозв'язок між самоповагою й виявленням батьківської турботи про дітей. Міняються уявлення про цінності людського життя, дуже важливим стає благополуччя дитини, її нормальний розвиток. Такі чоловіки проводять із дитиною багато часу, не вважаючи його загубленим безцінно [23].

Оціночний блок. І. С. Кон стверджує, що поняттям соціальна роль позначається той бік діяльності, що є інтерналізованою роллю. При цьому увага повинна концентруватися на тому, як сама людина сприймає, оцінює й усвідомлює ту або іншу свою функцію, яке місце вона займає в структурі його "образу Я", який особистісний зміст вона в неї вкладає. Інтерналізована роль – це компонент самосвідомості, відношення до того або іншого аспекту життєдіяльності. Таким чином, успішне функціонування в ролі батька-матері неможливо без її інтерналізації, що, в свою чергу, "вбудовує" батьківство-материнство в самосвідомість особистості, її "Я-концепцію" й "образи Я". Аспект відносин пов'язаний з оцінкою своєї дитини, із самооцінкою себе як "батька-матері", з оцінкою виконання соціальних ролей – формує певний "образ Я". Так формуються "Я-реальне" й "Я-соціальне", через порівняння власної поведінки з вимогами суспільства. "Я-ідеальне" формується також під впливом суспільства, виховання й уявлень про те, як варто поводитись в різних ситуаціях. Співвідношення компонентів "образу Я", їх взаємодія визначає усвідомлення себе "батьком", "матір'ю" і може змінюватися в процесі життя [23].

Соціальна роль зв'язує діяльність особистості і її самосвідомість із функціонуванням соціальної системи, причому відправною крапкою є не індивід, а соціум. Функції самосвідомості Л. С. Виготський назвав "третинними" функціями, маючи на увазі, що вони похідні як від безпосереднього соціального спілкування особистості, так і від її вже інтерналізованих й у цьому змісті "вторинних" психічних функцій. Крім того, при несприятливому розвитку подій можливий рольовий конфлікт, коли уявлення про ролі, виконувани однією людиною, відрізняються. В оцінку себе як батька-матері входять: 1) самооцінка, як елемент Я-концепції, прийняття або неприйняття ролі батька-матері, раціональна й емоційна оцінка себе, як батька і своєї дитини; 2) соціальна оцінка навколишніх, яка базується на прийнятті в даному конкретному суспільстві соціальних стереотипів і приписів, вимогах, яких необхідно дотримуватись для відповідності статусу (база для формування власної оцінки, тому що соціальні стереотипи впливають на формування образів Я-ідеального). Оціночний компонент є інтегральним, тому що пронизує й впливає на всі інші блоки [23].

Передумовами для нового погляду на природу батьківства послужили дослідження антропологів, етнопсихологів і психоісториків (М. Мід, Л. де Моз, Ф. Ар'ес та ін.). На зібраному дослідниками історичному і етнографічному матеріалі були показані розходження

в реалізації чоловіками й жінками своєї батьківської ролі залежно від конкретних історичних, культурних і соціальних умов. В доповнення до цих даних ряд авторів продемонстрували зв'язок між досвідом проживання людиною власного дитинства і її наступним стилем батьківства. Мова йде про вплив особистої історії чоловіка й жінки на їх становлення в ролі батьків. Так поступово заговорили, по-перше, про соціокультурну детермінацію батьківства в її материнському й батьківському варіанті, по-друге, про опосередкованість стилю батьківства особистою біографією та історією розвитку дорослої людини, що реалізує даний стиль у відносинах зі своєю дитиною [1, 2, 3].

Отже, джерело розходжень в змісті батьківської й материнської ролей необхідно шукати в їх власному досвіді соціалізації [23]. Якщо говорити про біологію батька і матері, то зауважимо, що феномен батьківства не має настільки сильної біологічної основи, як материнство, батьківство – "соціальне надбання людства" (М. Мід). Період вагітності характеризується перебудовою свідомості жінки та її взаємодії зі світом. Він стає випробуванням статево-рольової ідентичності, стосунків матері та доньки, яка готується стати матір'ю, спроможності встановлювати адекватний контакт з батьком дитини. У результаті успішного завершення цих перебудов, жінка досягає внутрішньої інтегрованості й успішно вживається в новий соціальний статус, що стає величезним кроком на шляху до справжньої зрілості та самоповаги [14].

У батька немає прямих доказів про те, що саме він батько даної дитини, він не може відчувати це. Погляд на роль батька в родині різний і залежить від умов мінливого суспільства. У процесі суспільного розвитку роль батька змінюється відповідно до норм і принципів соціуму від домінуючої до пасивної або навіть рудиментарної (батько необхідний лише для відтворення, але не виховання) [12].

Якщо розглядати фактори соціального порядку, потрібно враховувати, що образ себе як батька (родителя), як інтегрально формується в результаті взаємодії безлічі факторів соціального порядку (особливості гендерної стратифікації суспільства й пов'язані із цим цінності, стереотипи й забобони, культурний символізм, досвід взаємодії з власними батьками). Для розуміння специфіки материнської й батьківської поведінки важливий аналіз найбільш стійких уявлень у суспільстві про те, яким повинен бути традиційний розподіл ролей у родині. Ці уявлення передаються з покоління в покоління, об'єктивуються в народних звичаях й обрядах, предметах матеріальної й духовної культури [13].

Тому материнство-батьківство можна вважати концептом тієї або іншої культури. Ставлення соціуму до материнства-батьківства фіксується в усній народній творчості. Образи матерів-батьків, які ми зустрічаємо в зазначених джерелах і будуть виражати даний концепт для даного соціуму – тобто сукупність нормативних й імперативних уявлень, які об'єднуються в смислове поле концепту батьківства [19].

Культурна детермінація батьківства означає вплив культури конкретного суспільства на батьківство за допомогою культурних цінностей, ідеалів, релігійних уявлень і вірувань. Виділяється безліч факторів такого впливу, кожний з яких може бути умовно позначений як культурно-історичний, наприклад: тип родини, характерний для даної культури; вірування народу, його міфологія й релігія; економічні умови; соціальні стереотипи маскуліності і фемініності, батьківства й материнства, характерні для даного суспільства; відносини чоловіка з власною родинною; особистість дитини: її стать, вік, особливості розвитку і поведінка. (13)

Загалом, оцінюючи потенційний рівень і реальний ступінь батьківського впливу, важливо враховувати безліч автономних факторів: вік дитини (в ранньому дитинстві дитина особливо потребує материнської і батьківської любові і піклування, пізніше їх "витісняють" однолітки і суспільні інститути соціалізації); стать дитини (батьки по-різному виховують дітей своєї і протилежної статі); наявність інших агентів соціалізації як всередині сім'ї, так і поза нею; специфічні особливості міжпоколінної трансмісії культури в даному суспільстві в даний історичний період (показником є розбіжності в умовах життя і ціннісних орієнтаціях батьківського покоління і покоління дітей); амбівалентність батьківських почуттів і їх соціально-психологічних наслідків (дитиноцентризм суспільної психології XVIII-XIX ст. означав посилення піклування про дітей, але одночасно обмеження їх внутрішньої свободи, вимушену інфантилізацію, внаслідок чого з'явилися соціальна безвідповідальність і байдужість); багаточисельні і невивчені компенсаторні механізми самої соціалізації, які врівноважують або зводять нанівець виховні зусилля (наприклад, коли дитина має гарний батьківський приклад, але не виробляє у себе відповідних навичок, оскільки сім'я їх не потребує, батьки все роблять самостійно).

На закінчення можна підкреслити, що становлення і ефективне функціонування батьківства характеризується узгодженням уявлень чоловіка й жінки відносно ролі батьків, функцій, розподілу відповідальності, обов'язків; до моменту появи дитини, узгодження уявлень відбувається на "теоретичному" рівні, під час бесід один з одним, побудови майбутнього, а з появою дитини узгодження уявлень отримує "друге народження", коли теорія починає реалізовуватися на практиці; розвинена форма батьківства характеризується відносною стійкістю, стабільністю й реалізується в узгодженості уявлень подружжя про батьківство, компліментарність динамічних проявів батьківства [20].

Феномен батьківства, а також підструктур материнства і батьківства динамічний: батьківство може змінюватися в процесі становлення, формування, розвитку й перетворення. Становлення батьківства є дозрівання його компонентів й оформлення їх у певну психологічну структуру. Формування батьківства є оформлення батьківства у вигляді певного стилю батьківської поведінки й вдосконалення її в процесі взаємодії батька з дитиною. Розвиток батьківства – це єднання вже здійсненого з потенційно можливим через перехід з індивідуального на надіндивідуальний рівень батьківства (від я-батьківства до ми-батьківства. Перетворення батьківства – це саморозвиток, зміна вектора, кардинальне подолання стилю батьківського виховання, що склався, відповідно

до переосмислення батьківських цінностей, зміни соціальної ситуації в період розвитку дитини.

Батьківство починає складатися на індивідуальному рівні, де відбувається взаємодія чинників всіх рівнів. Реалізація батьківства на надіндивідуальному рівні тісно пов'язана з категоріями відповідальності, довіри і готовності. Основна ідея формування усвідомленого батьківства у сім'ї полягає в становленні цілісної структури батьківства, встановленні стійких зв'язків між її структурними компонентами [5].

Список використаних джерел

1. Архиреева Т. В. Мотивация к родительству как детерминанта отношений отца и ребенка / Т. В. Архиреева, Е. В. Полеева // Семейная психология и семейная терапия. – № 1. – М., 2006.
2. Берлингейм Д. Доздиповы отношения между отцом и ребенком / Д. Берлингейм // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2002. – № 2.
3. Борисенко Ю. В. Модель взаимосвязи факторов, которые определяют специфику родительства / Ю. В. Борисенко // Семейная психология и семейная терапия. – № 2. – М., 2006.
4. Григорова Т. В. Родительство как фактор развития личности / Т. В. Григорова // Развитие личности. – № 2. – М., 2006.
5. Ермихина М. О. Формирование осознанного родительства на основе субъективно-психологических факторов: дис. ... канд. психол. наук / М. О. Ермихина. – Казань, 2004.
6. Жизнедеятельность семьи: тенденции и проблемы. – М., Мысль, 1990.
7. Карабанова О. А. Психология семейных отношений: Учебное пособие / О. А. Карабанова. – Самара: Издательство СИОКПП, 2001.
8. Калина О. Г. Влияние образа отца на эмоциональное благополучие и полоролевую идентичность подростков / О. Г. Калина, А. Б. Холмогорова // Вопросы психологии. – № 1. – М., 2007.
9. Кон И. С. Ребенок и общество / И. С. Кон. – М.: Академия, 2003.
10. Куприянова И. С. Однополюсные семи в современном обществе: проблемы нормализации / И. С. Куприянова // Проблема нормы и патологии: современные дискурсивные практики. – Саратов: ИСГМУ, 2002.
11. Левченко А. В. К проблеме изучения образа отца и представленный о собственном родительстве у молодых мужчин / А. В. Левченко // Научно-теоретический журнал "Научные проблемы гуманитарных исследований". – Вып. 9. – М., 2008.
12. Мид М. Культура и мир детства / М. Мид. – М.: Восточная литература, 1988.
13. Павлов И. В. Психология родительства: анализ исследований и некоторые выводы про современное состояние проблем / И. В. Павлов // Перинатальная психология, психология родительства. – № 4. – М., 2008.
14. Филипова Г. Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г. Г. Филипова. – М.: Институт Психотерапии, 2002.
15. Фромм Э. Искусство любить: Исследование природы любви / Э. Фромм. – М., 1990.
16. Шутценбергер А. Синдром предков. Трансгенерационные связи, семейные тайны, синдром годовщины, передача травм и практическое использование геносоциогаммы / А. Шутценбергер. – М.: Институт психотерапии, 2001.
17. codebaker.ru/is/papa/index.php?categ=1&showid=200
18. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/konspis/14.php
19. <http://www.nauka-shop.com/mod/shop/productID/27746/>
20. <http://old.mpsinst.ru/uploads/File/avt-rumina-madeonova.doc>
21. <http://www.papaland.ru/library/explorers/history/39.html>
22. <http://papaland.ru/library/explorers/psychology/72.html>
23. http://rl-online.ru/articles/r102_06/537.html

Надійшла до редакції

Е. Тюття, канд. психол. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

МАТЕРИНСТВО-ОТЦОВСТВО КАК СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН

В статье делается попытка сопоставить понятия «материнство» и «отцовство». Проанализирована общая структура мотивационно-потребностной сферы личности матери и отца. В общем, различия в реализации мужчинами и женщинами своей родительской роли зависят от конкретных исторических, культурных, социальных условий и биологических предпосылок. Рассмотрены культурные и автономные факторы детерминации родительского влияния.

Ключевые слова: отцовство, культурная детерминация, материнство.

О. Тюття, канд. психол. наук, доц.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

MOTHERHOOD-FATHERHOOD AS SOCIO-CULTURAL PHENOMENA

The attempt to compare maternity and paternity notions is made in the article. General structure of necessity sphere of mother and father personality is analyzed. In general the divergence in realization by men and women their paternal role depends on concrete historical, cultural, social conditions and biological prerequisites. Cultural and autonomous factors of paternal influence determination are examined.

Key words: parenting, cultural determination, motherhood.